

II K
218

II. 56no

M. II, 273.

DE
IVRISPRVDENTIA POETARVM

DISSERTATIO

QVAM

SINE PRAESIDE

EX GRATIA SERENISSIMI PRINCIPIS ELECTORIS

SAXONIAE

PRO

SVMMS IN VTROQVE IVRE HONORIBVS
CONSEQVENDIS

H. L. Q. S

DIE XXIX. APRILIS A. R. S. CIDIÖCCLXXXII

PVBlico ERVDITORVM IVDICIO PROPONIT

AVCTOR

CAROLVS FRIDERICVS TRILLERVS

LEVCOPETRENSIS

IVR. VTR. ET PRAX. CAND. ET NOT. PVBL

CAESAR. IMMATIC.

WITTEBERGAE

LITTERIS CAROLI CHRISTIANI DÜRRII

DE
IVRISPRVDENTIA POSTARVM

DISSERTATIO

QVAM

SINE PRAESIDE

EX GRATIA SERENISSIMI PRINCIPIS ELECTORIS

SAXONIAE

PRO

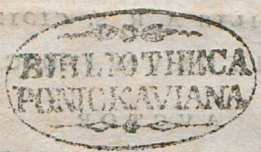
SVMMIS IN VTROQVE IVRE HONORIBVS

CONSEQVENDIS

H. L. G. S.

MDCCCXXXII

PUBLICO ERVDITIO PROPOSITO

CAROLVS FRIDERICVS TRILLERVS

LEVOGETRENSIS

IVR VLE ET PRAEC CAND. ET NOT. PUBL.

BERGAE IMMATICAE

LITTERIS

ILLVSTRISSIMO COMITI
DOMINO DOMINO
EXCELLENTISSIMO GENEROSISSIMO
AC SPLENDIDISSIMO
IOANNI ADOLPHO DE LOSS

DYNASTAE IN HIRSCHSTEIN ET OLBERNHAV etc.
CONSILII INTIMI MINISTRO ET SECRETARIO
STATVS ET DIRECTIONIS NEGOTIORVM
DOMESTICORVM SERENISS. ELECT. SAX.

PERILLVSTRI ET GENEROSISSIMO
DOMINO DOMINO
FRIDERICO GOTTLOBIO
DE BERLEPSCH

DYNASTAE IN HENNINGLEBEN ET LEISLAV etc.
SVMMI SENATVS ECCLESIASTICI PRAESIDI
SERENISS. ELECTORIS SAX.

NEC NON

PERILLVSTRI AC GENEROSISSIMO,
DOMINO DOMINO
IOANNI AVGVSTO DE PONICKAV

CONSILIARIO INTIMO STATVS BELLICI
SERENISS. ELECTORIS SAX.

DOMINIS DOMINIS
ILLVSTRISSIMIS EXCELLENTISSIMIS
GENEROSISSIMIS

HOS INGENII EXIGVI CONATVS

TANTIS ELEGANTIORVM LITTERARVM

FAVORIBVS

SACROS ESSE CVPIIT

TANTORVM NOMINVM

FRIDERICO GOTTLOBIO
DE BRILLERSCH

CONSILII INTIMI ET SECRETARII
STATVS ET LITTERARVM
DOMESTICORVM SERENISS. ELECT. SAX.

FRIDERICI AC GENEROSISSIMO
DOMINO DOMINO
IOANNI AVGVSTO DE PÖNICKAV

subiectissimus servus
CONSILARIO INTIMO ET SECRETARIO

CAROLVS FRIDERICVS TRILLERVS

INTRODUCTIO.

Mihi, de iurisprudentia Poetarum acturo, maxime affulsit serenus, ac beneuolus quorundam vultus, quo tenuem (*) libellum nostrum exceperunt. Ille enim in hocce proposito peragendo, me ita stimulauit, vt nota censoria me non perterreret, in quam forte apud alios incursum, quod tale tractandi genus, a praxi potissimum alienum, elegerim. Mihi enim hac in re peccare, dulce est, et satis habeo; si modo elegantiorum litterarum fautores coeptis arrideant, meque ab errore absoluant. Potius laetus et gratus diuinam extollo prouidentiam, quae mihi usque in hoc tempus *Venerandum*

A 2

a) Dissert. de Praesidiis Auctorum Vet. in explicando jure, sub praesidio Viri Illustris ac Iuris consultissimi KRAVSII, habitam, quem non solum ob insignem doctrinam veneror Praeceptorem, sed et propter praeclara praestitae beneuolentiae documenta ad supremos cineres instar Parentis pie colam.

randum Parentem conseruauit, cuius non solum largiori Ca-
 mena in dies magis magisque edoctus, sed et crumena et subfi-
 diis adjutus, vt procul a strepitu fori amoenitatem ex Musis
 quaerere possem. Pro cuius longiori ac dignissima vita, in
 praesenti summum Numen supplex imploro; semperque castis
 in votis habebo, vt ipsi integritatem virium, qua hactenus an-
 nis octoginta et octo maior, Leucoreae Spartam, vigore ad-
 huc paene iuuenili, gubernauit, diutius conseruare, ac quotidie
 nouas inspirare velit, sic Purpuram mox laetus atque integer
 deponet, eandemque prosperrime rursus resumet, tunc illud
 STATII ipsi acclamabo:

Ipse annis sceptrisque subit Venerabilis aequae.

§. I.

Tractandi ratio.

Equidem ingenue fateor, me in persequendo argumento,
 latissimum exspatiari debere campum, si illud ex asse perqui-
 rere, atque omnia recensere vellem, quae mihi ex Poetarum
 lectione collegi. Iam olim ILLVSTR. b) HOMMELIVS simile ce-
 perat consilium, loca in Poetis obuia, ac ad jus spectantia, col-
 ligendi; sed partim ab operis amplitudine, partim laboribus
 grauib, perterritus, ab eodem destitit. Quamuis vero probe
 illud teneam, duo cum faciunt idem, non esse idem; non tan-
 tam arrogantiam mihi sumam, Tantum virum imitari, cuius
 vestigia tantum premere studeo, et licet in deua feror; me
 tamen a lectoribus aequissimis veniam nacturum esse, confido.
 Interim iam quasdam collectiones Auctorum Veterum habemus,
 quibus separatim sententiae, ad jus pertinentes, excerptae,
 atque in vna serie recensentur. Vti gaudemus iurisprudentia
 HORAE

b) In litterat. juris, pag. 371.

HORATHI, SENECAE, atque HOMERI, cuius auctoritatem apud lectos maximam STRUVZIVS et SCHELEGELIVS in differt. suis comprobant. Ita et nobis facile fuisset, legales opiniones ex PLAVTO, TERENTIO, vel PHAEDRO, quippe qui, prae ceteris vberiores, ex ordine in vnum quasi corpus compingere. Mihi vero ista colligendi ratio ideo displicet, quia materiae quasi laceratae, ac disruptae proponuntur sine vlla connexione. Alter enim Poetarum ad hunc ritum, alter ad aliam quaestionem iuris alludit, ut exinde aptius mihi videatur, si singulae leges illorum floribus, ceu mensa bellariis, vel vestis auro, exornantur. Commodè igitur materiae iuris grauisimae ex Poetis illustrari possunt, nec necesse est, ut eorum sententias oborto quasi collo protrahamus, sed sponte in ius venire debent. Quà ratione quis Pandectas poeticas, vel Lexicon poetico iuridicum elaborare posset, qui exacto iudicio, fidaque memoria Poetarum sententias vtiliter ad ius applicauit. Quod ad me attinet, periculum faciam titulum *de I. et I. explicandi*, quoad chartae angustum spatium sufficere, et vires exiguae coeptis audacibus respondebunt. Ante vero, quam ad hoc me accingam, quaedam praemittenda sunt, ad propositi finem pertinentia, quae non, nisi violento modo, ab argumento separari possunt.

Iurisprudentia Poetarum vberius explicatur.

Sed ne quis iudicet, me illotis manibus accessisse, aptam quoque iurisprudentiae poeticae definitionem suppedirabo. Est itaque habitus Poetarum sententias cognoscendi, interpretandi, illasque rite ad iura applicandi. Ex quo apparet, illos non delectare tantum, sed et prodesse. Dulcia miscent vtilibus, licet interdum sibi centauros fingant, vera tamen a fictis recte aestimari possunt. Quid? prostant etiam exempla fictio-

nes olim in legibus ferendis, seruandisque vtiliter adhibitas fuisse. Veteres enim putabant, legibus maiorem affore vim, si iisdem diuinam attribuerent originem, vt, teste ^{c)} IUSTINO, *consuecendi taedium metus religionis euinceret.* Sibi itaque leges ab ipsis Diis dictas simulabant, vt eo grauius populum superstitionum ad illas obseruandas obstringerent. Quam ob causam Numa congressus cum Egeria Nympha habere finxit, quae sibi leges ritusque edixisset, referente ^{d)} STATIO:

— *Sic sacra Numae ritusque solendos*

Mitis Aricino nympha dictabat in antro,

quos conuentus noctu Numam constituisse testatur ^{e)} IUVENALIS

Hic ubi nocturnae Numa constitubat amicae

scilicet congressum, quod omissum, et necessario subintelligendum; OVIDIUS tamen ipsas Musas cum eadem ^{f)} coniungit:

Coniuge qui felix nympha, ducibusque Camenis

Sacrificos docuit ritus —

Musas vero Poetas comitari, diuinis ignibus afflare, illosque seruare, gloriatur ^{g)} TIBULLVS:

— *seruat Diuum tutela Poetas,*

ex quo colligitur, illos religiosos ac iustos esse appellandos. Ius enim non aeternum modo, sed et perpetuum canebant, poenasque adhuc apud inferos iudices ob crimina recte definiti, ac perdurare. Qua de re ^{h)} CORN. SEVERUS de Tytyo et Tantalio tradit:

— *Minot.*

c) Hist. L. 3. c. 3.

d) Sylv. carm. 3. Lib. 5. v. 29r.

e) Sat. 3. v. 630.

f) Met. Lib. 15. v. 338.

g) Vii et IUVIS Lib. 1. c. 21. de Numa refert, illum Camenis lucam sacrasse, quia earum consilia sibi cum Egeria fuissent.

h) Lib. 2. El. 5. v. 117.

i) In Aetna v. 82. vid. et OVIDIUS met. 13. v. 25. *Aeacus qui reddat iuris silentibus vmbis.*

— *Illinos. tuaque, Aeace, in umbris*

Jura canunt —

et ^{k)} PROPERTIUS admonet:

Sub terris sunt iura Deum et tormenta gigantum.

Sed his missis, me nunc ad obiectum iurisprudentiae nostrae convertam.

§. III.

Carminis varii significatus.

Instituti nostri ratio versatur circa carmina, a quibus componendis ac faciendis, Poetae dicuntur, ut ita in sensu theologico, quilibet homo *poetis* esse debeat. Nolo interim vocis *carminis* etymologiam adducere, sed modo eiusdem diversas notiones demonstrare. Vti enim apud ARISTOPHANEM *véros, carmen*, ita apud Latinos, *lex*, idem notat; *ceu leges Orpheae* apud ^{l)} STATIVM sunt carmina ab Orpheo cantata. Iam ^{m)} ARISTOTELES ita quaesivit: *διὰ τί νόμοι καλοῦνται οὗς ἄδουσιν; cur leges vocantur, quas cantant?* immo de praestantissimis Poetis, Orpheo pariter, atque Homero, IUSTINVS MARTYR in cohortat: ad Graecos pag. 13. et 15. praedicat, illos Atheniensibus leges scripsisse: *ὅτι καὶ Ὀρφεὺς καὶ Ὀμηρὸς τῶν νόμων Ἀθηναίους γεγραμῶς.* Sed nunc ad alteram *carminis* notionem transeo, qua pro *tractanda materia* a ⁿ⁾ CORNEL. SEVERO:

Aetna mihi carmen erit —

atque a ^{o)} SILIO ITALICO pro *inscriptione*, sumitur, qui haec de Paulo morituro habet:

Signa-

^{k)} Lib. 3. El. 5. v. 39.

^{l)} Lib. 5. carm. 3. v. 60.

^{m)} In problem. sect. 19.

ⁿ⁾ Qui statim carmen suum, *Aetna*, incipit.

^{o)} Pan. L. 9. v. 265.

Signavit moriens sceleratum sanguine carmen.

Penes ^{p)} LIVIUM vero *lex horrendi carminis est*, quae poenam gravem in se continet, et ^{q)} *carmen rogationis* notat formulas solennes, quibus leges rogarunt, (vti ^{r)} *dirum carmen execrationis*, concepta verba iurisiurandi, quibus se quis in casum periiurii sacrum spondet. Nec silentio praetereundum mihi est, *carmen et cantare* sententias involvere in artibus magicis pronuntiandas, quas ^{s)} OVIDIVS *carmen auxiliare secretasque artes* vocat, quia Magiae opitulari credebant, vt plura, ac notissima hac de re, hoc vnico adhuc addito, fileam, ^{t)} VOSSIVM nimirum in collatione legum Mosaicarum cum Romanis, et quidem tit. de *Mathemat. et Manich.* pro *execrandas istebas leges*, bene legere, *leges Thyestes*, quia in loco adducto, sermo est de Perfis, quippe qui pro Magis recte habebantur, quibus merito accensendus Thyestes, qui coenas cruentas, ceu malignus coquus, apponebat. In proprio tandem significato *carmen famosum* apud ICTOS occurrit, quod ab HORATIO *malum* dicitur, quia eiusmodi libelli in ligata oratione, in vulgus dispergebantur, quibus vel alterum iniuste perstringebant, vel iidem atrox crimen ridendo exprobrabant. Quo in sensu derivatio illorum admittenda videtur, qui *carmen a carendo lanam*, dictum volunt, vnde LVCRETIVS Lib. IV.

— *quasi carmine lana trahatur,*

intelligit *carmine* instrumentum, quo lana a fordibus purgatur, ac pectine quasi perstringitur, quae tamen in transitu adducere volui, potius ad Praesides iuris mihi aditum iam parabo.

§. IV.

p) Lib. I. c. 26. q) Id. L. 3. e. 64.

r) Id. L. 10. c. 38. et Lib. I. c. 25. vbi *carmen foedus initum* notat.

s) Met. L. 7 v. 137.

t) In not. ad CATVLLVM pag. 315.

§. IV. *Themis atque Apollo et Musis et Iustitiae praesunt.*

Iurisperorum cum Musis cognatio atque affinitas ex eodem quoque demonstrari potest, quod illi apud Veteres eisdem coluere Praesides, qui Poetis sacri fuere. Ita Apollo non tantum Poetarum est fautor ac Praeses, sed et arridet ICTis, id quod pariter de Themide dici potest, quae quoque hoc officium duplex gerit, ac de qua pauca prius subiiciam, quia ex decoro feminis locus superior debetur. Illa igitur variis cognominibus insignitur, ex quibus sat vinculum consanguinitatis cum Musis colligi potest. Vocatur enim *alma, sancta, longaeua, magna, fatidica*, quia partim in legibus ferendis, partim in fatis futuris indagandis, eius oraculum consulebant, ceu ex *) OVIDIO patet:

*Haec vbi faticano venturi praescia dixit
Ore Themis* — — —

*) qui eandem *Parnassiam* vocat, quia ibi cum reliquis Musis eius oracula celebrantur, inde **) IUVENALIS de Deucalione narrat:

Navigio montem ascendit, sortesque poposcit;

Iusta denique ideo dicitur, cum prohibeat, quo minus alter iuri iacturam inferat, cuius exemplum *) OVIDIUS de Hebe inventutis Dea ita proponit:

*— quae cum iurare pararet,
Non est passa Themis* —

metue-

u) Met. 9. v. 419. v) Eod. Lib. 4. v. 642. vbi. — *Themis hanc dederat Parnassia sortem.*

w) Sat. 1. v. 127. x) Met. 9. v. 403.

metuebat enim illam periurium commissuram esse. Sed plura non proferam de Themide, nam adhuc Apollinis auctoritas circa leges mihi consideranda. Ipse eleganter a *) *IUVVENALE* nominatur *iuris peritus Apollo*, quia forum illud, in quo lites agebantur, ipsi sacrum erat, quo lucem accipit locus **) *NORATII sic me servavit Apollo*, ibi enim eius statua colebatur, atque tali modo *Horatius* tempestive ab homine garrulo liberabatur, cum ab adversario in iudicium, Apollini dedicatum, traheretur. Iam supra monui, Veteres in fanciendis legibus oracula adüsse, quae interdum quoque sententias suas per carmina ediderunt, ac legum confirmationem suaserunt. Quae omnia de Apollinis sacris praedicanda sunt, immo multis locis, ex Antiquitatibus petitis, illustrari possunt *). *CICERO* igitur de *Lycurgo* tradit, illum leges auctoritate Apollinis Delphici confirmasse, et **) *IUSTINVS*, eundem simulasse, se profecturum ad oraculum delphicum, et consulturum, quid addendum, mutandumque legibus videretur. Sic Apollo non leges solum ipse edixit, sed et ut latae, inviolabiles maneant, prospexit. Locus elegans exstat apud *) *IUVVENALEM*, ubi quis, depositum reddere dubitans, sibi quasi defraudandi veniam his interrogabat:

— *quaerebat enim quae numinis esset
Mens, et an hoc illi sacinus suaderet Apollo,*
sed hoc a Pythia vate responsum tulit:

*Haud impunitum quondum fore, quod dubitaret
Depositum retinere et fraudem iureiurando tueri.*

Pari

- y) Sat. 1. v. 127. conf. *Illustr. KOMMELII* diff. de *Apolline Iurisperito*, vnde ipse Apollo *uicis iustus* appellatur.
x) Lib. 1. ferm. 9. v. vlt. a) De *Diuinat.* L. 1. cap. 45.
b) *Hist.* L. 3. cap. 3. vid. et *MAXIMVS TYRIVS* *Differ.* 11. pag. 131.
c) Sat. 13. v. 202.

Pari modo apud ^{d)} P L A V T V M Menechmus ille dicit, sibi Apollinem ex sententia oraculi imperare, ut seni illi, qui perdidit civem innocentem falso testimonio, oculus exureret; uti et v. 97. ita pergit. *faciam quod iubes Apollo; et v. 117. tandem in eum insurgit, qui ipsum a poena exequenda retinet quam Apollo dictaverat. sed quis hic est, inquit, qui imperium demutat, atque edictum Apollinis.* Ex quibus prolatis factis Apollinis iurisprudencia elucet, quae inde maiori splendore inclarescet, quae sequentibus proponam.

§. VI.

Mos leges per carmina promulgandi ac ferendi.

Nunc vero perquirendus mihi ritus erit, quo veteres leges suas carminibus comprehenderunt, illasque ediscendas per cantum praeceperunt, atque hoc modo promulgarunt. Duplici ex fonte hoc derivandum, ex necessitate nimirum, atque utilitate. Necessitas eo ortum duxit, quia olim mos leges in aes incidendi, illasque per scripturam promulgandi nondum invaluerat. Auctor esse potest hac de re ^{e)} A R I S T O T E L E S: *πρὶν ἐπισταθῆναι γράμματα, ἦδον τὰς νόμους, ὅπως μὴ ἐπιλάθονται, prius litterarum, quam periti essent, cantarunt leges, ne in oblivionem venirent; id quod exemplo statim addito, corroborat: ὅτι περὶ ἐν Ἀγαθύροισι ἐτι εἰδέναι, quemadmodum apud Agathyros mores cecinerunt.* Ad quos legum cantus rite exercendos, earum decantatorem νομοδὸν adhibuerunt, ^{f)} S T R A B O de Mazacenis refert. Id quod pariter ^{g)} A E L I A N V S de Cretensibus ita exprimit: *Κοῖτες μελωδῶν τὰς νόμους ἐκέλευον μετὰ τινος μελωδίας, ἵνα ἐκ τῆς μεσαιῆς ψυχῆ γινώσκονται, καὶ εὐκολώτερον αὐτὰς τῇ μνήμῃ παραλαμβάνωσι.*

B 2

Cre-

d) Menech. a. 5. l. 2. v. 87. et 109.

e) In Probl. sect. 19. quaest. 28.

f) Lib. 12. Geogr. pag. 539.

g) Var. hist. Lib. 2. cap. 39.

Cretenſes iuſſerunt leges cum quodam concentu perdiſcere, ut ex miſtica voluptatem caperent, et facilius eas memoria complecterentur. Quae verba egregie applicari poſſunt, quia Muſica et Poëſis ſunt ſorores germanae, artiſſimo amicitiae vinculo iunctae, ut altera ſine alterius conſuetudine ſubſiſtere nequeat. Sic *carmen* et *lyra* ſemper a Poëtis coniungitur, atque ipſe ſonus, per mulices inſtrumenta elicitus, dicitur *carmen*. Ex multis locis modo ſiſtam ^{h)} CLAUDIANVM, qui ingenioſe ita de organis hydraulicis:

— *laborantes in carmina concitat undas.*

et ⁱ⁾ STATIVM, qui damnati meminit: *Ore ſimul cytharaque.* Sed a modo leges per carmina recitandi, differt ille mos verſibus illas concipiendi. Vtilitas in eo conſtitit, quia per carmina optime memoriae conſulimus. Illa enim ob amoenitatem magis animum afficiunt, et fidelius ac tenacius retinentur, vti recte philoſophatur ^{k)} SENECA: *facilius inſidunt, carminis modo incluſa praecepta*, quod ſimiliter de legibus, carminibus incluſis, affirmari poteſt. Exempla, ex priſcis temporibus petita, rem totam dubiis vindicabunt. Thalem Lacedaemoniorum leges verſibus compoſuiſſe, teſtatur CLEMENS ALEXANDRINVS; vti ATHENAEVS idem de *Charondae* legibus, apud Athenienſes inter pocula decantatis, annotavit. *Solonem* ac *Lycurgum* leges cantilenis illigaſſe, ſuſe docet PLVTARCHVS in horum legiſlatorum vitis. Satis ſuperque praeterea notum eſt, nonnullos, ipſas XII. Tab. verſibus ſcriptas, ſtatuiſſe. Cuius opinionis meminit ^{l)} HEINECOIVS, eamque docte expoſit ^{m)} EVERARDVS OTTO, cui modo hoc addendum puto, illas ideo forte dici poſſe *carmen*, quatenus olim reliquae leges decantatae fuerint, quas diſcere ſolebant, ceu *carmen neceſſarium*.

Haec

^{h)} In *carm.* in Manl. v. 319. ⁱ⁾ Theb. L. 4. v. 181. ^{k)} Epist. 33. et 108.
^{l)} In *hiſt. iur. civ.* §. 29. in not. ^{m)} In *Diſſert. de LL. XII. Tab.* pag. 621.

Haec omnia vero apud Graecos olim usitata, a Germanis quoque recepta, atque in exemplum fuere traducta. Illos enim cantus maxime in deliciis habuisse, perhibet HERTIVS in not. regn. Franc. vet. cap. 3. §. 26. ideoque, narrante *) TACITO, res gestas per carmina posteritati mandasse, *celebrant, ait, carminibus antiquis, quod unum apud illos memoriae et annalium genus.* Quod pari ratione de illorum legibus comprobari potest, et quidem loco classico, ex *) AVENTINO, prolato: *Tuisco, tradit, Germanis leges tulit, carminibusque complexus est, quae publice privatimque cantarentur, ne aut oblivio oblitteraret, et ignorantia excusaret.* Reliquis itaque probandi rationibus facile superfedere possum, quia veritas rei in continenti liquida patet. Potius promissi memor, transeo ad instituti opus peragendum, quia mihi his praemisissis, viam iam ad illud stravi ac praeparavi rectissime. Sedulo itaque primum Pandectarum titulum ex Poetis illustrandum mihi sumam, praetermissis aliis quaestionibus, quia solummodo mihi cum Poetis negotium erit.

§. VII.

Vocis iuris variae notiones.

Vocabulum *iuris* apud Ictos valde variat. PAVLVS in L. II. *π. de I. et I.* mentionem facit, quatenus *ius* varias leges in se contineat, et locum iudicii denotet, quod utrumque apud Poetas in eodem sensu occurrit, hinc modo iisdem proprios significatus proferam. Sic apud **) CLAVDIANVM *ius* positum reperitur pro cursu fluminis:

— *Nilus mutato iure tumescit,*

B 3

PRO-

*) De mor. Germ. c. 2. et 3. ubi refert, ipsos, in proelia ituros, cecinisse.

o) In Annal. Boior. Lib. I.

p) In car. de *Nilo* v. 29. vid. et STATIVS Achil. L. I. v. 64. qui *iura freti* habet.

- *) PROPERTIVM, pro potestate:
Tygris et Eufrates sub tua iura fluent.
 *) STATIVM, pro sceptro et regno:
 — *Cadmique Creon iura tenebat,*
 *) MANILIVM, pro vicissitudine fiderum:
Signorumque canam fatali carmine iura,
 et CORNELIVM SEVERVM in *Aetna* v. 232.
Scire vices etiam signorum et tradita iura
 *) OVIDIVM, pro facultate apprehendendi possessionem:
INIICIAM DOMINAS in mea iura manus.
 *) LVCANVM, pro licentia criminis:
Iusque datum sceleri —
 *) HORATIVM, pro periurio:
Poena si iuris tibi peierati,
 *) VIRGILIVM, pro amore matris:
 — *Si iuris materni cura remordet,*
 penes *) quem et *iura pudoris* resolvere, est mores castitatis violare. Denique *) OVIDIVS per *iura locorum*, mores inferorum, ac per *) *famularia iura*, serviles conditiones, intelligit. Sed, plura non referam; quid *ius* sit, potius nunc inquiram.

§. VIII.

Iuris definitio.

Ius est ars boni et aequi, uti illud VLPIANVS in L. I. pr. cit. t. definit. *Bonus* enim ille dicitur, qui sibi atque alteri omnia tribuit, quae utilitati inserviunt, vnde a CATVLO
Ancus

- q) L. 3. El. 4. c. et CLAVDIANVS de R. *Proserp.* L. I. v. 51. *ius Parcarum.*
 r) Theb. L. 11. v. 65c. s) *Astronom.* L. I. pag. 25.
 t) Lib. 2. amor. El. 5. u) Lib. 1. v. 2. v) Lib. 2. od. 8.
 w) *Aen.* L. 7. v. 402. x) *Aen.* 4. v. 27. y) *Met.* 14. v. 118.
 z) *Met.* 15. v. 597.

Aeneas bonus vocatur, vti Minos apud ^{a)} *STATIVM:*

Iura bonus meliora mouet. —

Ita et bonum expresse ^{b)} *CLAVDIANVS* ab *honesto* discernit:

— *quae norma boni, quis limes honesti,*

aequu *PLAVTVS* bono cum iure, sine bono iure saepissime dixit. *Aequus* e contrario erit, qui alteri nec plus, nec minus addicit, sed, strictam aequitatem observando, unicuique suum actu distribuit, quod sibi ex iure debetur, nulliusque personae rationem habet, quem ^{c)} *CLAVDIANVS* recte describit:

— iustique tenorem

Flectere, non odium cogit, non gratia suadet,

vt sic iustitiae divisio in *distributivam* et *commutativam* profusus sit inutilis. Praeter itaque aequus appellandus non erit, de quo *L. 11. π. cit. t. dicit*, illum ^{d)} *ius reddere*, licet inique decernat, ipsi potius illud opponendum *TERENTII*, *ius summum saepe summam esse malitiam*. Iustus enim nunquam iniquum statuere potest, et *ius etiam iniquum* non datur, quamuis interdum lex aequitati repugnat, quod inde probandum, quia *iura ac leges*, tanquam diuersae species a Poetis proponuntur ^{e)}, *IUVENALE* nimirum,

Quod si vexantur leges ac iura

^{f)} *VIRGILIO*, vbi Dido:

Iura dabat legesque viris. —

aliis-

^{a)} Theb. 8. v. 27. ^{b)} In car. in Manl. v. 96. ^{c)} Loc. cit. v. 212.

^{d)} Est formula solennis, Poetis etiam propria. ut *OVIDIO* *L. 1. fast. v. 30.*

Nullus erat iustis reddere iura labor;

TERENTIO *Adel. a. 2. f. 2. v. 203. meum mihi reddatur;* *PHAEDRO* *L. 4. f. 12. incorrupta iura reddebat fide.*

^{e)} *Sat. 2. v. 43.* ^{f)} *Aen. 1. v. 511.*

aliisque pluribus. Sed ^{g)} CLAUDIANVM adhuc audiamus, qui id, quod iuri opponitur, *iniustum* ita definit:

*Esse sed iniustum quodcumque negatur
Iustitiae*

atque ^{h)} ALBINOVANVM, qui fortunam, ob mortem Drusi atrocem, his accusat:

Saevit et iniustum ius sibi ubique facit,
quo loco contradictio esse videtur, sed non est, *ius* enim intelligendum est de impia potestate, quia *ius iniustum* alias esset non ens ⁱ⁾. *Iure iniustus* tamen quis esse potest, quatenus ob aequitatem violatam, iura eum pro tali declarant, atque in eo necessitas orti iuris ponenda, de qua sequenti §. agendum.

§. IX.

Causa atque origo iuris.

Introduci iuris causam ICTUS in adducta L. I. §. I. c. t. collocat in metu poenarum atque praemiorum exhortatione. Prius attestatur EURIPIDES, *iura iniustis esse data: Δίκας δ' ἀδίκων δίδωμι*, atque ^{k)} HORATIVS canit:

Iura inuenta metu iniusti;

Praemia vero, iustis conferenda, ^{l)} CATVLLVS de Themide gloriatur, quae olim

Antiquis solita munera ferre piis.

Quam necessitatem iuris paulisper adhuc indagandam putamus, quia *metus poenarum* tantum accidentalis causa fuit. Pro principali

g) In car. Manl. v. 189. h) El. I. v. 54.

i) Sic apud PLAVTVM in Amph. a. I. f. I. v. 91. *Copiae hostium iure iniustae*, quae contra ius belli militant, ut ergo alia lectione non opus.

k) Lib. I. fer. 3. v. 68. l) In car. ad Mallium v. 153.

cipali potius habenda erit ferocitas hominum, quae ab introductis frugibus repetenda. Fictio Poetarum huic rei egregie atque vtiliter opitulatur, qua Cererem statim inuentis frugibus leges dedisse, asserunt, ideoque ^{m)} OVIDIVS de ea praedicat:

Prima dedit leges, Cereris sumus omnia munus.

Tunc enim effrenati mores prodibant, quibus ius, ceu murus esset opponendus. Sani enim ignorant medicum, bene tamen aegroti ipsum supplicando salutant. Ita quoque boni legibus non indigent, sed maligni iisdem sunt coercendi. Quae causa satis ex vocabulis colligitur, quibus veteres vsi, cum illos nobis, quibus leges ferendae, indicarent. Sic *Dido* apud ⁿ⁾

VIRGILIVM:

*Iustitia dedit gentes frenare superbas
ac Saturnus ^{o)} eodem canente,*

— *genus indocile composuit, legesque dedit,*

Cui accedit ^{p)} STATIVS:

— *infrenos componere legibus Argos.*

Inde quoque non sine ratione, Poetae tradidere, Deucalionem nouos homines ex lapidibus iactatis, procreasse, ex quo concludit ^{q)} VIRGILIVS

Vnde homines nati, durum genus —
atque ^{r)} OVIDIVS pariter:

Et documenta damus, qua sumus origine nati.

Poenis igitur feroces homines, in iure statutis, compescendi erant, nam secundum ^{s)} CLAVDIANVM ille:

*Qui fruitur poena, ferus est, legumque videtur
Vindictam praestare sibi. —*

Origo

^{m)} Met. 5. v. 341. conf. VIRGILIVS Aen. 4. v. 58. vbi *Ceres legisera* dicitur, et *SERVIVS* ad hunc locum. ⁿ⁾ Aen. 1. v. 526. ^{o)} Aen. 8. v. 321.

^{p)} Theb. 2. v. 180. ^{q)} Geor. 1. v. 60. ^{r)} Met. 1. v. 415.

^{s)} Pan. in Manl. Theod. conf. v. 224.

Origo iuris quoque infimul deriuanda est ab hominum effrenata licentia, quam POMPONIUS modo in *L. 1. n. de O. I.* ab vrbe condita traducit, quod quidem valet de speciali reipublicae Romanae iure, non de uniuerso, quod antiquioribus gaudet cunabulis. Illud enim immediate descendit a Deo, mediate demum in terrarum Dominos translatum est, quod cognouit *) HOMERVS qui de illis affirmat:

— *δικαιοσύνη, οἷον θεῶν*
Πῶς Διὸς εἰρήνεται —
 leges a Ioue tueri, uti et SENECA in *Thyest.* exclamat:

*Vos quibus rector maris atque terrae
 Ius dedit magnum necis atque vitae,*
 cum ergo origo iuris sit antiquissima, inde senium ac vetustas eius lucide innotescit, ob quam **) CLAUDIANVS felix seculum laudat:

*Firmatur senium iuris, priscamque resumunt
 Canitiem leges, emendanturque vetustae,*
 cui annuit v) MARTIALIS:

Si quid longa fides, canaque iura valent.
 Quo sanctius igitur leges, ceu senectus, in veneratione habentur, ius rite distribuatur, vitisque frena iniiciantur, vigilat *Iustitia*, quae w), CLAUDIANO fatente,
 — *insultat, vitisque a stirpe recisis*
Elicet oppressas tenebroso e carcere leges.

§. X.

Iustitiae et Iurisprudentiae definitio ex Poetis vindicatur.

Ulpianus *iustitiam* in *L. 10. cit. t.* ita definit, quod sit *constans et perpetua voluntas, ius suum unicuique tribuendi*, quam definitionem, quia

*) *Iliad. 1. v. 238.*   u) *In Pan. in IV. Conf. Hon. v. 506.*
 v) *Lib. 1. Ep. 16.*   w) *In car. in Ruf. L. 1. v. 54.*

quia modo ad *internam iustitiam* respiceret, hodie non admittunt.
 Poetas in iudicium vocabo, qui *ULPIANO* fortiter adstant.
 In medium producam *) *OVIDIUM*, qui de *Daedalion*, pro-
 positui sui tenace, haec praedicat: *Vir fuit: et tanta est animi constantia, quantum*

Acer erat — quippe cum *voluntas constans* nihil excludere videatur, quae
 a recto nunquam aberrat. Præterea excutienda erit quaestio,
 ane ille, qui voluntatem iniusti habet, etiam illam mox effi-
 cacem reddat; quia potius illud *) *CATULLI* valeat:

*Iustitiam quoties cupida de mente fugarunt,
 Perfudere manus fraterno sanguine fratres,*
 cui enim animus sceleris perpetrandi inest, ille ipso facto do-
 cebit, quod *luculentius* *) *IUVENALIS* expressit:

*Nam scelus intra se tacitum qui cogitat ullum,
 Facti crimen habet, cedo, si conata peregit,
 Has patitur poenas peccandi sola voluntas.*

Nonne vero e contrario *interne iustus*, factis iustis semper ex-
 terne in proposito suo perseverabit? ipsi enim est *) *PERSIO*
 philolophante,

*Compositum ius fasque animo, sanctosque recessus
 Mentis, et incoctum generoso pectus honesto,*
 quem simili modo secutus *) *STATIUS*, ubi *Apollo iustus*

— *monitus sacrae sub pectore fixit
 Iustitiae.* —

Sed his discussis, ad *iurisprudentiam* gressum dirigo, quae ver-
 fatur circa *res divini atque humani iuris*, quod ex *) *HOMERO* pro-
 bandum duco, ita monente:

Ὅφ' εἶναι γινώσκεις ἡμῶν θεῶν, ἠδὲ καὶ ἀνδρῶν
Ut bene cognoscas esse Deum et hominem.

C 2

Poetae

x) Met. I. v. 294. y) In carn. Argon. v. 398. z) Sat. 13. v. 298.

a) Sat. 2. v. 73. b) Achil. L. 2. v. 449. c) Iliad. V. v. 128.

quã religio maxime nititur metu erga Deum, eiusque iura sanctissima, quod Poetae per vocem *fas* intendunt, quando illam cum vocabulo *iuris* connectunt, quo respexit ^{l)} VIRGILIUS:

Quippe etiam festis quaedam exercere diebus,

Fas et iura sinunt, riuos deducere nulla

Religio vetuit —

Fas enim spectat ad Deum, *iura* vero ad homines, quod vltorius colligitur, quia *nefas* habetur pro crimine, in Deos commisso. Sic ^{m)} HORATIUS de Romuli ossibus consecrati auguratur, hoc *nefas* videre foret, quando victor illa dissiparet insolens, ac iure *Ilioneus* penes ⁿ⁾ VIRGILIUM monita saluberrima dedit:

At sperate Deos memores sancti atque nefandi,

Periurium vero pro tali delicto, quo Deus immediate violatur, esse habitum, ex ^{o)} TIBULLO, haec de se gloriantes, patescit:

— *non me periuria terrent,*

Non dicta in sanctos impia verba Deos.

Sed officia, Deo debita, excipiunt ea, quae parentibus praestanda, ab ICTO in dicta L. recte religioni adiuncta, ut haec ^{p)} PLAVTI *Palaestra* comprehendit, se tunc modo poenam illam mereri,

Si erga parentes aut Deos me impiaui,

pariterque *Myrrha* ^{q)} OVIDII, concubitum cum patre meditans, exclamat:

— *pietas, sacrataque iura parentum,*

Hoc prohibete nefas —

tantum quoniam scelus religio sancte detestaretur. Denique non minor sanctitate fides Patriae est tribuenda, quae in obedientia consistit. Quam si denegamus ipsi, atrox proditionis crimen

^{l)} Georg. I. v. 263. vid. et PLAVTUS in Cistel. a. I. f. I. v. 22. *Iusque fasque est etc.* ^{m)} Lib. epod. 16. v. 13. ⁿ⁾ Aen. I. v. 547.

^{o)} Lib. I. El. 3. v. 51. ^{p)} In Rud. a. I. f. 3. v. 8. ^{q)} Met. 10. v. 321. et Met. 8. v. 499. *Mens ubi materna est? ubi sunt pia iura parentum?*

tur, quo enata *reuerentia fori*, quod infanis clamoribus violandum non erit. De qua tamen latius differere nolo, ne bene cocta iam, ac iustis condimentis praeparata, ad nauseam denuo apponere videar, quippe cum *Vir ILLUSTR.* ac longiori vita dignissimus, *CHLADENIVS*, de hoc argumento pro more egregie egerit. Hoc tantum allegasse placet, ipsos Iurisperitos *Sanctos* vocari, quod elogium alteri respondet, quo, ceu *sacerdotes Iustitiae*, insigniuntur, quia eius sacra aequae peragendi cura demandata ipsis est, quod contendit ^{γ)} *VIRGILIUS*:

*Sacra Deum, sanctique patres: extrema per illos
Iustitia, excedens terris vestigia fecit,*
vt itaque ^{δ)} *MARTIALIS* *ICTum Maternum* alloqui ac salutare potuerit:

*Iuris et aequarum cultor sanctissime legum,
Veridico latinum qui regis ore forum.*
quemadmodum ^{ε)} *IUVENALIS* *Pegasusum* nuncupat *sanctissimum legum interpretem* ^{β)}, qui ideo mores Maiorum pie sequendos ex ea causa suadet:

— — *sanctus haberi.*

Iustitiaequae tenax dictis, factisque mereris,
maiori enim reuerentia leges saluae conseruantur, si de illo, qui iisdem praeeft, virtus praedicari potest, qua ^{γ)} *MARTIALIS* *Traianum* celebrat:

*Tanta tibi est recti reuerentia, Caesar, et aequi
Quanta Numae fuerat* —

vti et *AVSONIVS*, *Pittacum sapientem*, ita monentem, introducit:

Pareto legi, quisquis legem sinxeris.

At de his ego haecenus. Restat adhuc, vt quaedam de iure naturali adiciam, ex quo praesertim cultus religiosus, ad omnia iura translatus, quae semper naturali aequitate niti debent protissimum.

§. XII.

γ) Geor. L. 2. v. 473. δ) Lib. 10. Ep. 37. ε) Sat. 4. v. 78. β) Sat. 8. v. 24.
ε) Lib. 11. Ep. 6.

§. XII. Quatenus ius naturae cum brutis commune fortiamur.

Ius illud, ab ipsa natura nobis innatum atque insitum, non sine ratione totius iuris mater appellari potest, ut docuit ^{d)} STATIVS:
lib. mi. — natura cui prima pars orbem

Iura animis sociare datum —
 sed potius his missis ad definitionem in *L. 1. §. 3. cit. t.* quod sit *iur.*, quod natura omnia animalia docuerit, propinquo. Ratio igitur cum distincta in bruta non cadat, omnis iuris sunt incapacia, *ἐπι ἃ δὲ δὴν ἐστὶ μὲν ἀνόητον*, testificante HERODO. Haec tamen cum illis communia tuemur, quae vitae conservandae inseruiunt, quo egregie applicandus locus ^{e)} STATII, de instinctibus naturalibus intelligendus:

— sunt et rabidis iura insita monstris,
 quibus ipsa natura inspiravit, ut damnosa fugiant, atque vim se defendendi intus sentiant, vere dudum ^{f)} HORATIVS

Dente lupus, cornu taurus petit, unde nisi intus
Monstratum, haec cum LVCRETIO estatus:

Sentit enim vim quidque suam qua possit abuti.
 Quae corporis defensio nobis quoque in *L. 3. c. t.* permittitur, quia *ob tutelam corporis sui iure fieret*, qua de re simili modo seruus, apud ^{g)} FLAVIUM, se insipientem vituperat, cum sibi, de periculis imminenti-
 bus, parum prospiceret, hac usus ratione:

Potius quam id, quod proximum est, meo tergo tutelam geram.
 Vim enim vi repellere licet, et qui sua sponte iuri non obtemperat, ille vi ad officium adigendus, tunc enim illud SILII ITALICI valebit:

Vis colitur, iurisque locum sibi vindicat ensis,
 ex quo nascitur *iur. armatum* de quo in praesenti nihil monebo, quia praeter spem citius in portu nauigo, et metam, mihi propositam, praeteruictam, immo velociori cursu *euictam*, cognosco. Nam copia sententiarum, ex Poetis collectarum, ita foecunde abundauit, ut modo primum Pandectarum titulum poetice illustratum, pro ingenii mediocritate, beneuolis Lectoribus proponere, immo tantum inchoare potuerim, quia in eo pertractando, partim multa omittenda, partim sicco pede transeunda, mihi fuere, ne nimis longus esse viderer. Pro tempore itaque fontes Poetarum, ex quibus hausi, lactus relinquo, et cum VIRGILIO exclamo:

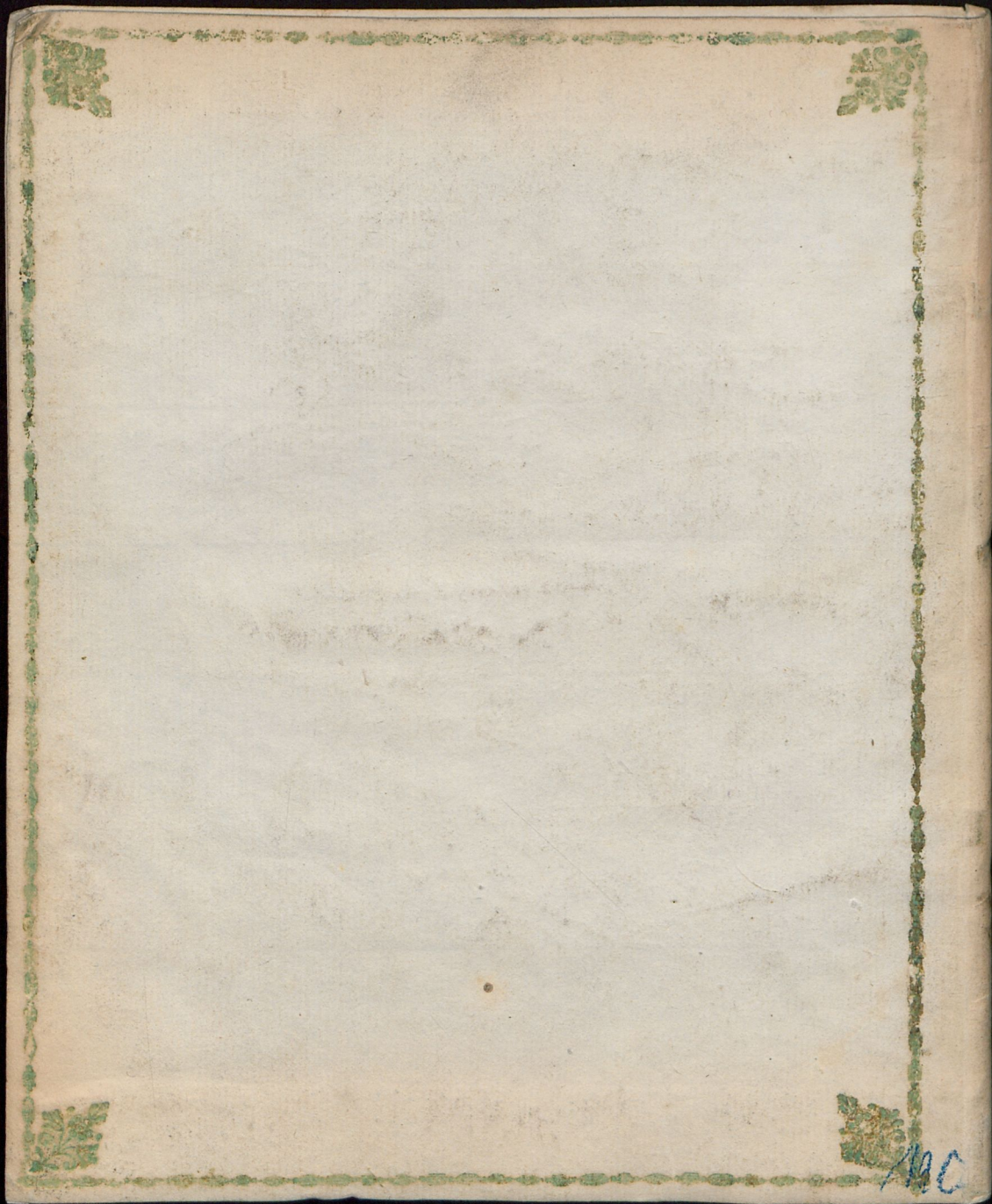
Claudite iam iuuulos, Pueri, sat prata biberunt.

d) Sylva. L. 2. v. 83. e) L. 1. v. 459 f) Lib. 2. ferm. 1. v. 52 g) Trin. a. 4. l. 3. v. 51.

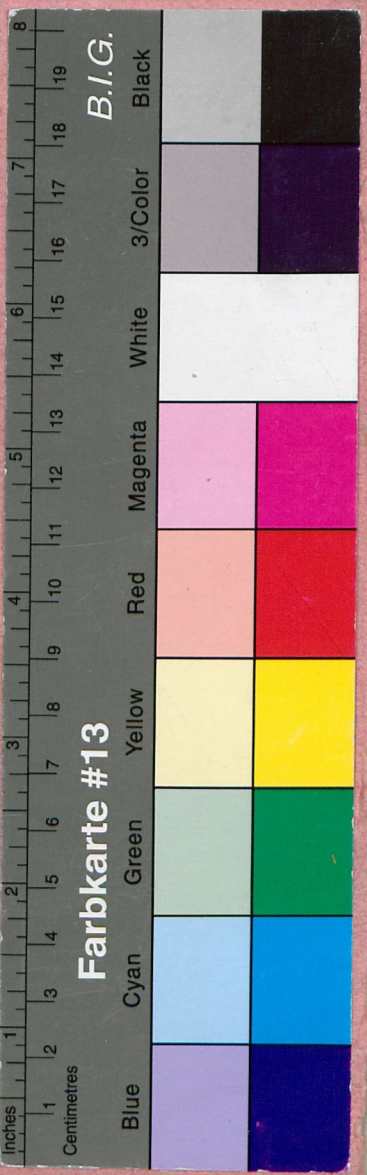
X2502133

M. H., 273.

DE
IVRISPRVDENTIA POETARVM

DISSERTATIO

QVAM

SINE PRAESIDE

EX GRATIA SERENISSIMI PRINCIPIS ELECTORIS

SAXONIAE

PRO

SVMMS IN VTROQVE IVRE HONORIBVS
CONSEQVENDIS

H. L. Q. S

DIE XXIX. APRILIS A. R. S. CIOIOCLXXXII

PVBLCO ERVDITORVM IVDICIO PROPONIT

AVCTOR

CAROLVS FRIDERICVS TRILLERVS

LEVCOPETRENSIS

IVR. VTR. ET PRAX. CAND. ET NOT. PVBL.
CAESAR. IMMATIC.

WITTEBERGAE

LITTERIS CAROLI CHRISTIANI DÜRRII